భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ అనేది ఆర్థిక సంస్థలు, మార్కెట్లు, సాధనాలు మరియు సేవల యొక్క సంక్లిష్ట నెట్‌వర్క్, ఇది పొదుపుదారులు మరియు పెట్టుబడిదారుల మధ్య నిధుల ప్రవాహాన్ని సులభతరం చేస్తుంది. ఇది బ్యాంకులు, నాన్-బ్యాంకింగ్ ఫైనాన్షియల్ కంపెనీలు (NBFCలు), బీమా కంపెనీలు, స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజీలు, మ్యూచువల్ ఫండ్‌లు, పెన్షన్ ఫండ్‌లు మరియు ఇతర ఆర్థిక మధ్యవర్తుల వంటి వివిధ సంస్థలను కలిగి ఉంటుంది.

పొదుపులను సమీకరించడంలో, మూలధనాన్ని కేటాయించడంలో మరియు దేశంలో ఆర్థిక వృద్ధి మరియు అభివృద్ధిని సులభతరం చేయడంలో భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది.

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ నిర్మాణం

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ పొదుపుదారులు మరియు పెట్టుబడిదారుల మధ్య నిధుల ప్రవాహాన్ని సులభతరం చేయడానికి కలిసి పని చేసే వివిధ భాగాలతో రూపొందించబడింది. భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ నిర్మాణాన్ని స్థూలంగా రెండు భాగాలుగా విభజించవచ్చు: సంఘటిత రంగం మరియు అసంఘటిత రంగం.

- వ్యవస్థీకృత రంగంలో బ్యాంకులు, బీమా కంపెనీలు, NBFCలు, మ్యూచువల్ ఫండ్‌లు, స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజీలు మరియు పెన్షన్ ఫండ్‌లు వంటి అధికారిక ఆర్థిక సంస్థలు ఉన్నాయి. ఈ సంస్థలు భారతీయ రిజర్వ్ బ్యాంక్ (RBI) మరియు సెక్యూరిటీస్ అండ్ ఎక్స్ఛేంజ్ బోర్డ్ ఆఫ్ ఇండియా (SEBI), ఇన్సూరెన్స్ రెగ్యులేటరీ అండ్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ ఆఫ్ ఇండియా (IRDAI) మరియు పెన్షన్ ఫండ్ రెగ్యులేటరీ అండ్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ (PFRDA) వంటి ఇతర నియంత్రణ సంస్థలచే నియంత్రించబడతాయి.
- అసంఘటిత రంగం, మరోవైపు, వడ్డీ వ్యాపారులు, చిట్ ఫండ్‌లు మరియు సమాజంలోని బ్యాంకింగ్ మరియు వెనుకబడిన వర్గాల ఆర్థిక అవసరాలను తీర్చే ఇతర క్రమబద్ధీకరించని సంస్థలు వంటి అనధికారిక ఆర్థిక మధ్యవర్తులను కలిగి ఉంటుంది.

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ భాగాలు

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ వివిధ భాగాలతో కూడి ఉంటుంది, వీటిలో:

భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క భాగాలు	వివరణ
బ్యాంకులు	బ్యాంకులు ఖాతాదారుల నుండి డిపాజిట్లను స్వీకరించే మరియు రుణాలు మరియు ఇతర ఆర్థిక సేవలను అందించే ఆర్థిక సంస్థలు. భారతదేశంలో, బ్యాంకులను ప్రభుత్వ రంగ బ్యాంకులు, ప్రైవేట్ రంగ బ్యాంకులు మరియు విదేశీ బ్యాంకులుగా వర్గీకరించవచ్చు.
నాన్-బ్యాంకింగ్ ఫైనాన్షియల్ కంపెనీలు (NBFCలు)	NBFCలు బ్యాంకింగ్ లైసెన్స్ లేకుండా బ్యాంకింగ్ సేవలను అందించే ఆర్థిక సంస్థలు. వారు రుణాలు, లీజింగ్, అద్దె కొనుగోలు మరియు పెట్టుబడి సలహా సేవలు వంటి అనేక రకాల ఆర్థిక సేవలను అందిస్తారు.
బీమా సంస్థలు	బీమా కంపెనీలు ఆరోగ్య బీమా, మోటారు బీమా మరియు ఆస్తి బీమాతో సహా జీవిత మరియు జీవితేతర బీమా ఉత్పత్తుల శ్రేణిని అందిస్తాయి. అవి ఇన్సూరెన్స్ రెగ్యులేటరీ అండ్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ ఆఫ్ ఇండియా (IRDAI)చే నియంత్రించబడతాయి.

మూలధన మార్కెట్లలో	భారతదేశంలోని మూలధన మార్కెట్లలో బాంబే స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజ్ (BSE) మరియు నేషనల్ స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజ్ (NSE) వంటి స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజీలు మరియు బ్రోకర్లు, డిపాజిటరీలు మరియు రిజిస్ట్రార్లు వంటి ఇతర మూలధన మార్కెట్ల మధ్యవర్తులు ఉంటాయి. ఈక్విటీ మరియు డెట్ సాధనాల జారీ ద్వారా కంపెనీలకు మూలధనాన్ని సమీకరించడానికి అవి ఒక వేదికను అందిస్తాయి.
మ్యూచువల్ ఫండ్స్	మ్యూచువల్ ఫండ్స్ అనేవి పెట్టుబడి సాధనాలు, ఇవి వివిధ పెట్టుబడిదారుల నుండి డబ్బును సేకరించి, స్టాక్‌లు, బాండ్లు మరియు ఇతర సెక్యూరిటీల యొక్క విభిన్న పోర్ట్‌ఫోలియోలో పెట్టుబడి పెడతాయి. ఇవి సెక్యూరిటీస్ అండ్ ఎక్స్ఛేంజ్ బోర్డ్ ఆఫ్ ఇండియా (SEBI)చే నియంత్రించబడతాయి.
పెన్షన్ ఫండ్స్	భారతదేశంలోని పెన్షన్ ఫండ్‌లు వ్యక్తులకు పదవీ విరమణ పరిష్కారాలను అందిస్తాయి మరియు పెన్షన్ ఫండ్ రెగ్యులేటరీ అండ్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ ఆఫ్ ఇండియా (PFRDA)చే నియంత్రించబడతాయి.

ఇండియన్ ఫైనాన్షియల్ సిస్టమ్ కోడ్

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ వివిధ నియంత్రణ సంస్థలచే జారీ చేయబడిన వివిధ చట్టాలు, నిబంధనలు మరియు కోడ్‌లచే నిర్వహించబడుతుంది. ఉదాహరణకు, రిజర్వ్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా చట్టం, 1934 భారతీయ రిజర్వ్ బ్యాంక్ పనితీరును నియంత్రిస్తుంది, అయితే 1992 నాటి సెక్యూరిటీస్ అండ్ ఎక్స్ఛేంజ్ బోర్డ్ ఆఫ్ ఇండియా (SEBI) చట్టం భారతదేశంలో సెక్యూరిటీల మార్కెట్‌ను నియంత్రిస్తుంది. సమగ్ర ఆర్థిక నియమావళిని ప్రవేశపెట్టాలని గతంలో ప్రతిపాదనలు ఉన్నా, అవి ఇంకా ముసాయిదా దశలోనే ఉన్నాయని, ఇప్పటి వరకు అమలుకు నోచుకోలేదన్నారు.

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క లక్షణాలు

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ అనేది పొదుపుదారులు మరియు రుణగ్రహీతల మధ్య నిధుల ప్రవాహాన్ని సులభతరం చేసే సంస్థలు, మార్కెట్లు మరియు సాధనాల యొక్క సంక్లిష్టమైన మరియు ఒకదానితో ఒకటి అనుసంధానించబడిన నెట్‌వర్క్. పొదుపులను సమీకరించడం మరియు ఉత్పాదక పెట్టుబడులకు కేటాయించడం ద్వారా దేశ ఆర్థికాభివృద్ధిలో ఇది కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది. భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ క్రింది లక్షణాల ద్వారా వర్గీకరించబడింది:

- అధికారిక రంగం మరియు అనధికారిక రంగంతో కూడిన ద్వంద్వ నిర్మాణ వ్యవస్థ.
- ఇంటర్మీడియేటెడ్, అంటే పొదుపులను సమీకరించడంలో మరియు రుణగ్రహీతలకు కేటాయించడంలో ఆర్థిక సంస్థలు కీలక పాత్ర పోషిస్తాయి.
- మార్కెట్ ఆధారితంగా పెరుగుతోంది
- అనేక నియంత్రణ సంస్థల ద్వారా ప్రభుత్వంచే నియంత్రించబడుతుంది
- ప్రధాన మంత్రి జన్ ధన్ యోజన మరియు ప్రధాన మంత్రి ముద్రా యోజన మొదలైన వాటి ద్వారా ఆర్థిక చేరికను ప్రోత్సహించడం.
- ఆర్థిక వృద్ధిని ప్రోత్సహించడం

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ విధులు

భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ వ్యక్తులు మరియు వ్యాపారాల ఆర్థిక అవసరాలను తీర్చడంలో సహాయపడే అనేక విధులను కలిగి ఉంది. భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క కొన్ని ముఖ్య విధులు ఇక్కడ ఉన్నాయి:

- పొదుపు సమీకరణ: ఆర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధ రంగాల నుండి పొదుపులను సమీకరించడానికి మరియు వాటిని ఉత్పాదక పెట్టుబడుల వైపు మళ్లించడానికి భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ సహాయపడుతుంది. బ్యాంకులు, మ్యూచువల్ ఫండ్‌లు మరియు బీమా కంపెనీలు వంటి వివిధ ఆర్థిక మధ్యవర్తుల ద్వారా ఇది సాధించబడుతుంది.
- రుణ కేటాయింపు: ఆర్థిక వ్యవస్థలోని వివిధ రంగాలకు రుణాలను కేటాయించడంలో భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది. బ్యాంకులు మరియు ఇతర ఆర్థిక సంస్థలు వ్యాపారాలు మరియు వ్యక్తులకు వారి ఆర్థిక అవసరాలను తీర్చడంలో సహాయపడటానికి రుణాలు మరియు రుణ సౌకర్యాలను అందిస్తాయి.
- చెల్లింపు వ్యవస్థ: వివిధ వ్యక్తులు మరియు వ్యాపారాల మధ్య లావాదేవీలను సులభతరం చేయడానికి ఆర్థిక వ్యవస్థ సురక్షితమైన మరియు సమర్థవంతమైన చెల్లింపు విధానాన్ని అందిస్తుంది. ఇది NEFT, RTGS మరియు IMPS వంటి వివిధ చెల్లింపు వ్యవస్థల ద్వారా సాధించబడుతుంది.
- రిస్క్ మేనేజ్‌మెంట్: ఆర్థిక లావాదేవీలతో సంబంధం ఉన్న నష్టాలను నిర్వహించడానికి ఆర్థిక వ్యవస్థ సహాయపడుతుంది. బీమా కంపెనీల వంటి ఆర్థిక మధ్యవర్తులు జీవిత బీమా, ఆరోగ్య బీమా మరియు ఆస్తి బీమా వంటి రిస్క్ మేనేజ్‌మెంట్ ఉత్పత్తులను అందిస్తారు.
- ధర ఆవిష్కరణ: భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ స్టాక్‌లు, బాండ్‌లు మరియు వస్తువుల వంటి ఆర్థిక ఆస్తుల ధరలను కనుగొనడంలో కూడా సహాయపడుతుంది. స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజీలు మరియు కమోడిటీ ఎక్స్ఛేంజీల వంటి వివిధ ఆర్థిక మధ్యవర్తుల ద్వారా ఇది సాధించబడుతుంది.
- ఆర్థికాభివృద్ధి: దేశ ఆర్థికాభివృద్ధిలో ఆర్థిక వ్యవస్థ కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది. ఇది మౌలిక సదుపాయాలు, పరిశ్రమలు మరియు ఆర్థిక వ్యవస్థ యొక్క ఇతర ఉత్పాదక రంగాలలో పెట్టుబడి కోసం ఆర్థిక వనరులను అందిస్తుంది.
- ఆర్థిక చేరిక: దేశంలోని మారుమూల మరియు అభివృద్ధి చెందని ప్రాంతాల్లోని వ్యక్తులు మరియు వ్యాపారాలకు ఆర్థిక సేవలను అందించడం ద్వారా ఆర్థిక చేరికను ప్రోత్సహించడానికి భారతీయ ఆర్థిక వ్యవస్థ కూడా కృషి చేస్తుంది.

Read More:	
ప్రణాళిక సంఘం	మధ్య యుగ భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ
పంచ వర్ష ప్రణాళికలు	పారిశ్రామిక రంగం,విధానాలు
స్వాతంత్రానికి పూర్వం భారత ఆర్థిక వ్యవస్థ	నీతి ఆయోగ్
ముఖ్యమైన కమిటీలు-కమీషన్లు	పేదరికం,నిరుద్యోగం
ద్రవ్య వ్యవస్థ	ద్రవ్యోల్బణం
భారతదేశంలో పేదరిక నిర్మూలన కార్యక్రమాలు	భారతదేశంలో పేదరికం కొలత
తెలుగులో ఆర్థిక సంస్కరణలు	భారతదేశంలో స్టాక్ ఎక్స్ఛేంజ్ నియంత్రణ
భారతదేశంలో పేదరికం	Telangana Economy